

Hur beaktas barns intressen i fysisk planering?

Samhällsbyggnadsenheten
Skåne i utveckling 2002:39

Inger Sellers, Maria Lindberg
ISSN 1402-3393

LÄNSSTYRELSEN
I SKÅNE LÄN

Innehåll

Barnperspektiv i kommunal fysisk planering	2
Förankring och engagemang i organisationen	4
Planeringsunderlag med barnperspektiv	5
Barn och unga i planprocessen – hot eller möjlighet?	7
Kommunexempel – Åhus 2024, program till översiktsplan	8
Kommunexempel – Gymnasieeleverna såg möjligheter med F10 området i Ängelholms kommun	10
Barnperspektiv på planeringsaspekter	13
Barns färdssätt och föräldrars tillit till stadsmiljöer	14
Pröva konsekvenserna för barnets bästa!	18
Litteraturtips	19
Checklista för barnperspektivet i fysisk planering	20

Författare:
Inger Sellers och Maria Lindberg

Grafisk form:
Fredrik Collijn, www.personligt.se

Tryckeri:
Duro Grafiska AB, Malmö

Omslagsfoto:
Pierre Mens

Upplaga: 500 ex

Ingår i rapportserien Skåne i utveckling

Rapport 2002:39

ISSN 1402-3393

Text eller bilder får endast mångfaldigas efter tillstånd av länsstyrelserna.

För beställning kontakta:
Länsstyrelsen i Skåne län, 205 15 Malmö,
tel. 040/044-25 20 00.

Rapportserien Skåne i utveckling

ISSN 1402-3393

- 2002:1 Skog och trädmiljöer längs nedre Helgeån i Kristianstads Vattenrike. *Miljöheten*
- 2002:2 Oppen vård i utveckling, stadsbidrag fördelade under år 2001. *Samhällsbyggnadsenheten*
- 2002:3 Organiska miljögifter i marin biota i Skåne län – en sammanställning och utvärdering 1992–2000. *Miljöheten*
- 2002:4 Översyn av Hallandsås nordsluttningar – biologiskt värdefulla områden. *Miljöheten*
- 2002:5 Slam i Skåne län – kvalitet, hantering och debatt. *Miljöheten*
- 2002:6 Årsrapport 2001 – Socialtjänsten i Skåne län. *Samhällsbyggnadsenheten*
- 2002:7 Övervakning av fladdermöss i Skåne – rapport för 2001. *Miljöheten*
- 2002:8 Växtnäringsförluster från jordbruksmark i Skåne och Blekinge – årsredovisning 1999/2000. *Miljöheten*
- 2002:9 Växtnäringsförluster från jordbruksmark i Skåne och Blekinge – årsredovisning 2000/2001. *Miljöheten*
- 2002:10 Analys av hur luftmiljön i Skåne påverkas om Barsebäcksverket ersätts av fossilbaserad elproduktion på Själland. *Miljöheten*
- 2002:11 Övervakning av kustnära sanddynor – litteraturstudier och förslag till övervakningsprogram. *Miljöheten*
- 2002:12 Kontroll av försäljning av kosmetika och hygieniska produkter i Skåne län. *Miljöheten*
- 2002:13 Kontroll av försäljning av träskyddsbehandlat virke i Skåne län. *Miljöheten*
- 2002:14 Effekttuppföljning i kalkade och icke kalkade vatten. Vinter 2002. *Miljöheten*
- 2002:15 Anmälningar enligt Lex Sarah i äldreomsorgen 2001. *Samhällsbyggnadsenheten*
- 2002:16 Länsrapport 2001 inom alkoholområdet m m i Skåne län. *Samhällsbyggnadsenheten*
- 2002:17 Markanvändning i tätort. *Miljöheten*
- 2002:18 Tillståndsprövning av jordbruk med djurhållning enligt miljöbalken. *Miljöheten*
- 2002:19 Effekttuppföljning i kalkade och icke kalkade vatten, vår 2002. *Miljöheten*
- 2002:20 Mobility management i Skåne förslag till handlingsplan. *Miljöheten*
- 2002:21 Personligt ombud. *Samhällsbyggnadsenheten*
- 2002:22 Inventering av häckande kustfåglar i anslutning till det marina naturreservatet Falsterbohalvöns havsområde. *Miljöheten*
- 2002:23 Utsatta flickor i patriarkala familjer – behov av skyddat boende och andra behov. *Samhällsbyggnadsenheten*
- 2002:24 Uppföljning av kulturmiljöer i landskapet. *Miljöheten*
- 2002:25 Övervakningsprogram för jordbrukslandskapets fåglar i Skåne. Årsrapport för åren 2000–2001. *Miljöheten*
- 2002:26 Ej verkställda beslut och domar till äldre. *Samhällsbyggnadsenheten*
- 2002:27 Trollsländor längs nedre Helgeån i Kristianstads Vattenrike. *Miljöheten*
- 2002:28 Radonsammanställning 2002. *Samhällsbyggnadsenheten*
- 2002:29 Fisket på sydkusten. En studie av fiskerinärningen i Blekinge och Skåne län. *Lantbruksenheten*
- 2002:30 Psykiskt funktionshinder i enskild vård. *Samhällsbyggnadsenheten*
- 2002:31 Ej verkställda beslut och domar enligt 9 §, lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). *Samhällsbyggnadsenheten*
- 2002:32 Lagarna och transporterna – möjligheter att begränsa transporternas negativa miljöeffekter i Skåne. *Miljöheten*
- 2002:33 Gifter i Skånes miljö – en kunskapsammanställning om miljöfarliga ämnen. *Miljöheten*
- 2002:34 Effekttuppföljning i kalkade och icke kalkade vatten. Sommar 2002. *Miljöheten*
- 2002:35 Miljötillståndet i Skåne – Årsrapport 2002. Skåne – ett rikt odlingslandskap? *Miljöheten*
- 2002:36 Familjehemsplacerade barn år 2001. Socialtjänsten i Skåne län. *Samhällsbyggnadsenheten*
- 2002:37 Lantbruk och lantbrukare i Skåne. En blick i framtiden till år 2010. *Lantbruksenheten*
- 2002:38 Bottenfaunaundersökning i Skåne län 2001. Uppföljning av försurnings- och kalkningseffekter i 9 lokaler i rinnande vatten och 14 sjölotter. *Miljöheten*
- 2002:39 Hur beaktas barns intressen i fysisk planering? *Samhällsbyggnadsenheten*

Förord

*För vem planeras staden och dess miljöer?
Planerar man för att barn och ungdomar
ska ha det bra?*

Barn och ungdomar är brukare av det fysiska rummet likt andra samhällsmedlemmar och har särskilda behov som bör beaktas i den kommunala planeringen. Men barnperspektivet har ännu inte blivit en självklarhet i alla delar av planprocessen. Hela samhället tjänar dock på ett barnperspektiv. Har barn det bra, får även övriga samhällsmedlemmar det bra!

Med hjälp av denna skrift vill vi lyfta upp några metoder som kan tillämpas för att säkerställa barns och ungas perspektiv och inflytande i den fysiska planeringen. Förhoppningsvis kan den tjäna som en checklista och inspirationskälla i det dagliga planeringsarbetet. Skriften är ett resultat av ett projekt som Länsstyrelsen i Skåne genomfört tillsammans med fyra skånska kommuner – Svalöv, Skurup, Ängelholm och Kristianstad. Checklistan har tagits fram i samarbete med projektkommunerna och har framför allt inriktats på översiktsplanering. Boverkets ”Unga är också medborgare” och Stadsmiljörådets ”Barn i stan? Om barns tillgång till stadsbygden” kan också varmt rekommenderas som inspirationskällor för planerare.

Vi vill tacka projektgruppen för engagemang och goda idéer samt referensgruppen för kloka synpunkter under arbetets gång. I projektgruppen har följande personer ingått: Anders Bengtsson, Kristianstads kommun, Elisabeth Weber och Torbjörn Nilsson, Ängelholms kommun, Robert Werner, Skurups kommun och Gertrud Richter, Svalövs kommun (t o m augusti 2002) samt Maria Lindberg och Inger Sellers, Länsstyrelsen i Skåne. Referensgruppen har bestått av Irene Tallhage-Lönn, Boverket, Bodil Rasmusson, Socialhögskolan, Margareta Karrman, Vägverket Region Skåne och Christer Wallström, Skånetrafiken.

Kerstin Åkerwall
Länsarkitekt

Barnperspektiv i kommunal fysisk planering

Foto: Inger Sellers

Ytterst handlar barnperspektivet om att tillgodose barns och ungdomars behov och intressen utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter, som Sverige sedan år 1990 är skyldig att efterleva.

Barnperspektivet handlar å ena sidan om att se barn som subjekt. Det vill säga att såväl planerare som beslutsfattare vågar och vill ge barn och ungdomar en möjlighet att påverka den kommunala planeringen och att man ser barns och ungas kunskaper och erfarenheter som en resurs vars synpunkter kan leda till bättre beslut. Detta är viktigt inte minst ur en demokratiskt synvinkel.

Å andra sidan handlar barnperspektivet om se barn som objekt. Det vill säga att vuxna har ett ansvar att säkerställa barns och ungas bästa i alla åtgärder som rör dem. Det är då givetvis viktigt att utveckla lämpliga metoder som fungerar i kommunen.

Då kriterier saknas på vad som anses vara barnets bästa inom olika områden ges utrymme för olika tolkningsmöjligheter, vilket kan innebära en risk för att varje beslutsfattare tolkar på sitt sätt och att barnets rätt till likhet inför lagen äventyras eller att tolkningen blir för generell. Det som är bäst för en grupp av barn behöver inte vara detsamma för en annan grupp av barn i motsvarande situation. Bedömningen av barns

bästa måste alltid göras individuellt inför varje beslut, bygga på kunskap och erfarenhet. Även om barnkonventionen inte ger en direkt definition av vad som är barnets bästa så ger den en generell vägledning om vilka behov och intressen barn har, speciellt de fyra grundprinciperna som ska väga tungt. Vid sidan av barnkonventionen ges vägledning för hur man ska tolka barnperspektivet och barns bästa sammanfattningsvis genom:

- barnkonventionens definition genom bl a förordet och grundprinciperna
- samhällets definition genom lagar, mål, policydokument och riktlinjer
- forskningens definition genom experter, studier och kartläggningar
- barnets egen definition genom barnets åsikter och synpunkter
- nätverkets (barnföreträdarnas) definition genom föräldrar, syskon, släkt, lärare och vänner
- beslutsfattarens definition genom egna kunskaper och erfarenheter.

Barnkonventionens fyra grundprinciper som ska väga tungt och vara vägledande i tolkningen av konventionens kräver att:

- alla barn och ungdomar ska behandlas lika, ingen ska diskrimineras oavsett kön, ras, handikapp, ålder mm (artikel 2). Hur beaktar man till exempel tillgänglighetsaspekter för barn med funktionshinder? Man bör inte glömma att barn är en heterogen grupp.
- barns bästa ska beaktas i alla åtgärder som rör dem (artikel 3). Ett metod att pröva vad som är bäst för barnen i beslutsfattande är att genomföra så kallade barnkonsekvensanalyser. Om detta kan du läsa mer om i ett särskilt kapitel.
- barns rätt till liv och utveckling till det yttersta av sin förmåga ska säkerställas (artikel 6). Man bör vidta åtgärder för att barn ska få en optimal fysisk, psykisk, andlig, moralisk, psykologisk och social utveckling. Ett exempel är att transportsystemet ska vara barnsäkert så att inget barn dör, åsamkas en långvarig hälsoförlust eller upplever otrygghet på väg till eller från skolan, fritidsverksamheten eller liknande. Transportsystemet måste anpassas till barns fysiska, psykiska och sociala förutsättningar.
- barn ska få komma till tals i alla frågor som rör dem, att ge barn och ungdomar möjligheter att påverka (artikel 12). I verkligheten finns inte många forum för detta, då barn och ungdomar saknar rösträtt och valbarhet och tillträde till den politiska makten. Skolan utgör en viktig arena för att utveckla barns och ungas inflytande. Skolans centrala dokument, bland annat skollagen (1985:1100), läroplanen och kursplanerna ger stöd för eleverna inhämtning av kunskap. Delar av den nuvarande läroplanen berör t ex närsamhället som en viktig källa att hämta kunskaper ur, frågor som rör den fysiska planeringen kan då utgöra en naturlig del av elevernas studier. Framtidsverkstäder är också ett sätt att involvera barn och ungdomar i visionsarbetet inför översiktsplanen. Läs mer om ungdomsinflytande i ett särskilt avsnitt.

Foto: David Sellers

I riksdagens nationella strategi för att implementera barnkonventionen (prop 1997/98:182) ställs tydliga krav på kommunen att utveckla barns och ungdomars inflytande och delaktighet i samhälls- och trafikplaneringen samt att tydliggöra barnperspektivet i det kommunala arbetet.

Den fysiska planeringen i kommunen styrs av plan- och bygglagen som vilar på principen om medborgarinflytande och människors delaktighet i samhällsutvecklingen genom möjlighet till insyn och påverkan oavsett social tillhörighet, etnisk bakgrund, kön eller ålder. FN:s handlingsprogram Agenda 21 ställer också krav på barns och ungdomars deltagande i genomförandet av hållbar utveckling liksom FN:s konferens om boende och bebyggelsefrågor, Habitat II.

Förankring och engagemang i organisationen

En avgörande faktor för att lyckas anlägga ett barnperspektiv i den kommunala fysiska planeringen är att det finns förankring och engagemang i frågan.

Foto: Inger Sellers

Det behövs ett politiskt ställningstagande för att barnkonventionen ska genomföras i kommunen. Ska arbetet bli aktivt och effektivt bör det dessutom finnas en samordnare och ett tvärpolitiskt/förvaltningsövergripande samarbete. Samordnaren bör ha mandatet att vara spindeln i nätet och övervaka arbetet med barnkonventionen. Minst lika viktigt är att det förs ett samtal och en dialog mellan olika nämnder och förvaltningar. Flera kommuner har arbetat med dessa frågor. Nedan följer några exempel.

Kommunfullmäktige i Lunds kommun har fattat beslut om att barnkonventionen och dess grundläggande principer ska gälla i kommunen. Det ska göras på följande sätt:

- Nämnderna uppmanas att utveckla metoder för barns och ungas inflytande.
- Konsekvenser för barn ska tydligt framgå vid alla kommunala beslut.
- Kommunkontoret får i uppdrag att utarbeta förslag på barnchecklistor.
- Nämnderna uppmanas att komplettera sina måldokument efter intentionerna i barnkonventionen.
- Nämnderna uppmanas att ta fram metoder för uppföljning och utvärdering av verksamheten utifrån barnkonventionen.

I Trollhättan har ett nämndövergripande samarbete bedrivits med hjälp av olika temagrupper, bestående av personal inom kommunen och landstinget. Nedan finns några teman som fastställts och vilka nämnder som samarbetar.

- Kring barns säkerhet som t ex skolvägar, simundervisning och cykelvägar samarbetar tekniska nämnden, stadsbyggnads-, konsument- och vård och omsorgnämnden, hälso- och sjukvården samt försäkringskassan.
- Kring barns miljö som t ex utemiljö, lekplatser och friluftsområden samarbetar stadsbyggnads- och miljönämnden, tekniska nämnden, hälso- och sjukvården samt försäkringskassan.
- Kring inflytandeformer för barn och ungdom samarbetar nämnderna som har hand om kultur och utbildning, vård och omsorg samt stadsbyggnad.

Kommunstyrelsen i Härjedalen har antagit en policy som tar fasta på vilka fysiska planfrågor som berör barn och unga samt att man aktivt ska arbeta med barnperspektivet i dessa frågor. Dessa frågor är:

- boende-, lek-, fritids-, skol-, trafik- och samhällsmiljöer
- kollektivtrafik
- allmänna lokaler och tillgänglighet
- verksamheter vid daghem, fritidshem, fritidsgårdar och skolor
- livskvalitetsutvecklande kultur- och fritidsangägenheter samt bruket av ny teknik

Planeringsunderlag med barnperspektiv

Med hjälp av statistik, kartläggningar och analyser kan barnperspektivet göras synligt.

Åldersindelad statistik kombinerad med geografisk bestämning är ett användbart verktyg för att visa var i kommunen barn i olika åldrar och med olika behov bor och rör sig. Socioekonomisk statistik visar familjernas ekonomiska förhållanden i olika kommundelar. Mycket av den individbaserade statistiken finns dessutom både köns- och åldersindelad, vilket kan synliggöra barnen och de unga och dessutom öka könsmedvetenheten. Individ- och familjebaserad statistik i kombination med ett GIS-verktyg (geografiska informationssystem) kan ofta ge ett tydligt och bra planeringsunderlag.

Statistiken kan sedan kombineras med olika kartläggningar av förskolor, skolor, fritidsgårdar, mötes- och lekplatser för barn och unga, deras tillgång till gång- och cykelvägar, kollektivtrafik, miljö- och riskfaktorer med mera.

Att göra en kartläggning är ett sätt att systematiskt utforska en fråga. Kartläggningar kan göras av särskilda frågor. Man kan till exempel kartlägga hur trafiksituationen i området ser ut för barn och unga och hur barnens rörelsemönster ser ut. Resultatet av planen kan därefter ligga till grund för en plan hur området ska förändras. Glöm inte att fråga barnen!

Som ett underlag till översiktsplanen kan en "Barnplan" eller en "Barnens bästaplan" göras på samma sätt som man gör en Grönplan, en Energiplan eller en Cykelplan. En Barnplan kan innehålla dels en beskrivning av var barnen bor, var de går i skolan, var fritidsaktiviteterna finns, var och hur de rör sig mellan hemmet, skolan och fritidsaktiviteter, var olika mötesplatser finns osv. Det är ett sätt att ta reda på och visa barnens villkor i det samhälle som ska planeras.

Foto: Bert Lundqvist

Foto: Fredrik Collin

Barn och unga i planprocessen – hot eller möjlighet?

Att ha inflytande över samhällsplaneringen är inte minst en demokratisk fråga. Men kan ungdomarnas synpunkter påverka planen eller är de bara en "dekoration"?

I Plan- och bygglagen finns regler för medborgarnas inflytande i planprocessen. Lagen skiljer inte på barn och vuxna, alla medborgare har lika rätt att lämna sina synpunkter i samrådskedet. Lagen ger möjligheten att påverka, individen har ett eget ansvar att delta i samhällsprocessen.

Vi förlorar inget på att ta tillvara barns och ungas kunskaper och erfarenheter i den fysiska planeringen. Tvärtom får man ett mycket bättre underlag för sin planering. Vuxna vet inte alltid bäst om frågor som rör barn och unga! Vad vuxna tror sig veta t ex om otrygga platser i det offentliga rummet behöver inte alls stämma överens med de platser som barn och unga upplever som otrygga. Detsamma gäller deras rörelsemönster mm.

Det finns olika sätt att inhämta information om barns och ungas situation. Vilken kunskap vi vill inhämta och i vilket skede i planprocessen vi befinner oss i avgör oftast metoden. Genom enkäter till ungdomar, framtidsverkstäder eller samarbete med skolan kan vi inhämta värdefull kunskap. Ungdomsråd och ungdomshearings är exempel på hur vi kan ge barn och unga möjlighet att påverka de politiska beslutsprocesserna. Barnkonventionen sätter ingen nedre gräns för när man ska involvera barn och unga. Den talar om delaktighet när barn och unga är "i stånd att bilda egna åsikter". Vi vet dock att de yngre barnens inflytande är dåligt utvecklat. Ett sätt att komma åt de yngre barnens situation är att fråga barnens ombud, föräldrarna.

Om vi vill ha ett äkta barn- och ungdomsinflytande i den fysiska planeringen måste vi fråga oss vilka nya krav det ställer på planprocessen och samrådsförfarandet? Vilka former för inflytande ska vi använda? Hur och var möter vi barnen och ungdomarna? Hur ska vi ge dem kunskaper för att tycka till? Hur ska vi ta tillvara deras åsikter? Hur syns det att vi har lyssnat?

Foto: Fredrik Collijn

Det gamla sättet att hålla samråd måste troligtvis frångås. Planeringen måste utformas på så sätt att den inbjuder barn och unga till att delta i samhällets förbättring och utveckling. Arbetet kommer att kräva tid, kreativitet och tålmod. För att få barn och unga att engagera sig måste otraditionella och indirekta vägar prövas. Skolan är en viktig arena för att nå barn och unga och har ett stort ansvar att lära ut vilka rättigheter man har som medborgare. Barnen och ungdomarna kräver snabba resultat. Därför måste vi vara tydliga med att informera dem om vad de kan förvänta sig! Hur snabbt eller rättare sagt hur lång tid det tar innan de kommer att se resultatet av deras medverkan. Och varför deras åsikter inte alltid kan bli gällande. Deras åsikter innebär inte automatiskt att det får beslutsrätt!

Åhus 2024, program till översiktsplan

Anders Bengtsson, stadsarkitektkontoret i Kristianstads kommun.

Foto: Anders Bengtsson

Bakgrund

Projektet med en ny översiktsplan för Åhus i Kristianstads kommun inleddes hösten 1999. I arbetsgruppen ingick förutom planerare och sektorskännare från olika förvaltningar en referensgrupp av Åhus-politiker från de representerade partierna i Kommunfullmäktige. Planeringen skulle ske öppet och tillsammans med Åhusbor, föreningar och företag i Åhus. Ett särskild ungdomsprojekt startades i samarbete med kommunens nyutträdde ungdomsamordnare Madeleine Johansson.

I april 2000 bjöds alla som ville delta in till introduktionsmöte om Åhus 2024. Totalt kom ca 180 personer varav ungefär hälften anmälde sig för att vara med direkt i det fortsatta planeringsarbetet. En ny webbplats öppnades som en informationskanal till allmänheten (www.ahus.kristianstad.se).

Under våren arrangerades ett antal diskussioner om vad som är bra och dåligt med dagens Åhus, och vilka hot och möjligheter som kan finnas i framtiden. Hösten och vintern ägnades åt temadiskussioner inom olika intresseområden, t.ex.

kommunikationer, boende, service, natur/kultur, fritid, turism och Åhus hamn. Olika föredrags-hållare bidrog med kunskap och skapade intressanta diskussioner. Mötesplatserna skiftade runt på olika ställen i Åhus.

Projektarbete i skolor

Även om träffarna var öppna för alla insåg vi tidigt att barns och ungdomars idéer skulle vara svåra att fånga "runt en kopp kaffe" på församlingshemmet eller kulturhuset Aoseum. Medelåldern var hög och merparten av deltagarna var män. Med god hjälp av fritidsledaren i Åhus fick vi kontakt med rektorer och lärare på skolorna för att lansera idén om projektarbete i undervisningen. 6–7 intresserade lärare inom svenska, samhällskunskap, bild och slöjd nappade på förslaget och satte Åhus 2024 på schemat i några av sina klasser (totalt 6 klasser från förskola till klass 8).

Vi åkte ut till skolorna och träffade eleverna i deras verklighet, bland slamrande plåtskåpsdörrar i korridoren och skrapande stolsben i klassrummen, fönster med utsikt uteslutande mot svarta asfaltplaner och välklippta gröna gräsmattor. Vi lät de unga fundera en stund över vad som är bra och dåligt med dagens Åhus och vad man kan göra för att det ska bli bättre i framtiden. Havet, glassen på stranden en varm sommardag och olika fritidsaktiviteter hamnade högt på toplistan, men även att Åhus har bra bussförbindelser till stan (Kristianstad), många sommar-gäster och att Åhus är känt för Absolut Vodka (!) värderades som goda egenskaper. Bland det negativa hamnade "mycket pensionärer", "för lite att göra på vintern", "dålig mat/luft i skolorna" och vad vi vuxna kallar "brist på offentlig och kommersiell service". Möjligheterna för Åhus framtid skulle t.ex. kunna vara en bättre idrottsanläggning, badhus, roligare aktiviteter i Åhus Folkets park, shoppingcentra, fler restauranger, fler övergångsställen, tåg mot Malmö-Lund, turism, m.m.

Utställning

Efter den första heldagen i skolans värld ville vi arbeta vidare med eleverna på temat Åhus 2024. Målet var en utställning på skolan för politiker, tjänstemän, föräldrar och kompisar, samt för allmänheten på biblioteket. Vissa grupper utrustades med engångskameror för att dokumentera trevliga ställen som de gärna vistas på, eller fula och farliga platser som man borde göra något åt. Från vår sida var ett av syftena att få en helhetsbild över hur barn och ungdomar rör sig i Åhus. Efter expeditionen i hemorten fick de rita in på kartor var de varit och skriva bildtexter till fotografierna. Andra grupper intervjuade släkt och vänner för att ta reda på hur det är att vara ung, medelålders eller gammal i Åhus. Resultatet illustrerades med skisser och diagram.

De yngre eleverna ritade teckningar och skrev dikter om hur det skulle vara att leva i Åhus år 2024. Någon byggde en modell av framtidens skola och skolgård i lego, komplett med pizzeria, bowlingbanor och trivsamma uppehållsrum för alla möjliga aktiviteter. Varför används skolans lokaler enbart till undervisning, och endast en begränsad del av dygnet? Ungdomarnas tankar ger en tydlig bild av skolan som en naturlig mötesplats med outnyttjade potentialer för fritidsaktiviteter och föreningsliv.

Vernissage

Efter ca 6 veckor bjöd de unga in till vernissage där de fick presentera och diskutera sina alster med föräldrar, kompisar, tjänstemän och ett antal politiker. Resultatet var imponerande. Mycket som kom fram var samma som vad de vuxna hade fokuserat på, om än uttryckt med ett annat språk. Havet, natur- och kulturmiljöerna och växlingen mellan sommar och vinter betyder mycket för Åhus identitet, även sett från unga ögon. Mycket handlade, helt naturligt, om skolan och fritidsaktiviteter.

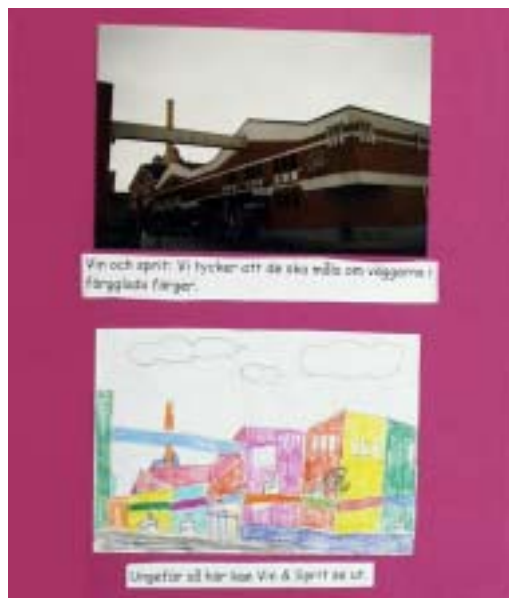

Foto: Anders Bergström

Utställningen fotograferades av och fick utgöra planeringsunderlag i det fortsatta arbetet med översiktsplanen. I programförslaget som skickades ut på samråd till myndigheter, hushåll, föreningar och företag i Åhus valdes att inte göra någon separat redovisning om vad eleverna hade kommit fram till. De för översiktsplanen relevanta idéerna togs upp tillsammans med övriga förslag från oss själva och alla andra. Vi ville behandla de ungas åsikter på samma sätt som övriga synpunkter, inte låta dem utgöra trevlig läsning i en bilaga som kanske inte tas på fullt allvar. Naturligtvis kom mycket upp som inte hade med översiktsplanen att göra, t.ex. skolmaten, attraktionerna i Åhusparken och olika frågor om fritidsaktiviteter. Dessa skickades vidare till berörda förvaltningar.

En politiker som besökte elevernas utställning (och även följt diskussionerna i vuxengrupperna) konstaterade förnöjt att visionerna äntligen kom fram. De unga såg framtiden utan att fastna i alla möjliga problem som kan finnas på vägen dit. Ett sätt att tänka som vi vuxna borde lära oss mer av.

Gymnasieeleverna såg möjlighe

Elisabet Weber, stadsarkitekt i Ängelholms kommun

Foto: Bert Lundqvist

Bakgrund

Ängelholms kommun står inför stora förändringar. Flygvapnet, F1 10, som haft sin verksamhet knuten till flygplatsen sedan 1945, avvecklar och flyttar till Kallinge årsskiftet 2002/2003. För Ängelholmarna har alla turer kring F10:s nedläggning varit omtumlande. Många familjer i kommunen har någon anknytning till verksamheten. Av de ca 750 arbetstillfällen som försvinner är ca 350 civilanställda.

I en kommun med en årlig befolkningsökning om 375 personer finns kontinuerligt stora behov av mark för bostadsbyggande. Flygverksamheten har genom sina "bullermattor" lagt stora hinder för en utbyggnad norr och nordväst om staden Ängelholm. De attraktiva samhällena längs kusten, Skälderviken, Skepparkroken/ Björkhagen, Magnarp och Vejbystrand har inte varit möjliga att utvidga eller förtäta. Därför ser många idag positivt på de förändrade förutsättningar som skapas med förändrade bullermattor.

Beslutsprocessen

Kommunledningen har under våren 2002 beslutat sig för att inte köpa marken till förmån för statliga Vasallen (med uppgift att utveckla och förädla) som går in som ägare av kasernområdet och Luftfartsverket som går in som ägare av start- och landningsbanorna.

Processen som ledde fram till att avstå från markinköp innehöll många olika aktiviteter bland annat besök hos flottiljer som hade Vasallen som ägare, till regementen som kommunen ägde och utvecklade, möten med företagare och andra organisationer i staden.

Medborgarnas förväntningar på området och på kommunen fångades upp genom ett stormöte med medborgarna. En höstkväll under 2001 bjöd kommunen in till möte, där kommunens innevanare fick en chans att framföra sin vision om hur området ska se ut. Ungefär 150 personer hörsammade inbjudan. Mötet blev ett idéseminarium där deltagarna i bikupor diskuterade områdets framtid. Resultatet av idéerna presenterades i ord och bild på stora affischer.

ter med F10 området i Ängelholms kommun

Idéseminarium med gymnasieeleverna

Alldeles naturligt så var det ett fåtal ungdomar på stormötet. Istället anordnades, strax därefter, i samarbete med gymnasieskolan motsvarande möte en förmiddag mitt i veckan. Ordinarie lektioner byttes ut för gymnasieelever i årskurs 2. Eleverna fick arbeta i smågrupper, slumpvis sammansatta av elever från olika linjer. Under ett trettimmarspass inklusive fika, kreerades många goda och realistiska idéer om områdets framtid.

”Vi anser att detta är ett mycket bra sätt att få ungdomar informerade och engagerade i förändringar som pågår i staden. Att vi valde eleverna i årskurs två, beror på att de är den stabilaste årskursen, som inte bara har siktet på att sluta skolan och flytta från stan.” säger Bengt Everberg, rektor på Rönneskolan:

Förmiddagens värdar var kommunens tre kommunalråd, stadsarkitekten, flygplatschefen och informationschefen på F10. Efter en kort inledning om var i beslutsprocessen kommunen befann sig, hur den civila flygplatsens framtid såg ut, samt lite bilder över flottiljområdet fick ungdomarna uppgiften:

”att beskriva för faster Hulda som kommer hem efter 15 års resa till Australien vad som hänt med F10-området och Ängelholm sen militären lämnat staden”.

Eleverna fick ett antal fasta förutsättningar för sitt arbete; t ex att området inte kan användas för bostäder (på grund av bullerproblem) och att kommunen på många sätt vill stötta den civila flygplatsen och dess verksamhet.

Efter ca två timmar fick varje grupp muntligen redovisa sitt förslag och överlämna en sin A1-plansch till kommunalråden. Veckorna efter ställdes allt material ut på kommunens stadsbibliotek. Ortstidningen och kommundidningen ”Vi i Ängelholm” som går ut till samtliga hushåll i kommunen uppmärksammade händelsen med stora reportage om förmiddagens övning och idéer.

Kommunen valde att gå ut och diskutera med gymnasieeleverna i samarbete med samhällskunskapslärarna på skoltid, eftersom vi visste att ett fåtal ungdomar söker sig till kvällsmöten. Eleverna kom relativt oförberedda till uppgiften men fångades snabbt av frågeställningen. Ungdomarna är vana vid projektarbete, vilket gjorde att deras förslag och presentation var mer helhetslösningar, bättre redovisade på planscherna och roligare att lyssna på.

Ängelholms kommuns erfarenhet är att det kan vara väl så effektivt och trevligt att göra enkla snabba övningar tillsammans med kommuninvånarna, som att kräva ett engagemang i arbetsgrupper och studiecirkel. Många människor är så upptagna idag, att de drar sig för att binda sig långvarigt. Däremot kan ett flertal tänka sig att lägga en kväll och delge kommunen sina tankar. På tre timmar hinner många goda idéer födas, ventileras och tecknas ner om det inte är så många som deltar i samtalet och om uppgifterna är tydliga. Ungdomar har dessutom ingen naturlig plats att delta i samhällsdebatten och i det politiska livet.

”Möjligheterna och chanserna betonades snarare än problemen och svårigheterna. Många av eleverna insåg att den egna framtiden, jobben och utbildningsplatserna samt bostäderna, på avgörande sätt kan komma att påverkas av det som sker på F10-området. Ungdomarna ansträngde sig verkligen för att komma med goda och friska idéer”, säger kommunalrådet Hans Wallmark

Alla som kom till våra möten var väl förtrogna med frågeställningen, eftersom frågan säkert har diskuterat hemma, i skolan eller på arbetsplatsen. Nedläggningsprocessen har tagit några år med ett flertal regeringsbeslut.

Kommunens slutsats efter förmiddagsmötet med ungdomarna är att vi varje år bör genomföra någon slags gemensam stadsplaneringsuppgift med eleverna i årskurs två på gymnasieskolan. Det är viktigt att de får träffa våra kommunalråd och stadsplanerare samt att det får göra sin röst hörd över aktuella frågeställningar i kommunen.

Barnperspektiv på planeringsaspekter

*Barns boende och närmiljö har en stor betydelse i barns liv.
Barn tillbringar ofta en större del av sin tid i närheten av sin bostad än den vuxne.*

En trygg närmiljö är en grundläggande rättighet för barnen. Det handlar både om själva hemmet och området däromkring, men också om skolan eller förskolan och platser där barnet tillbringar sin fritid. Barns förhållande till sin omvärld förändras i takt med att barnet blir äldre. Yngre barn är mest beroende av den närmaste omgivningen runt hemmet och förskolan eller skolan. Sedan förändras aktionsradien i takt med att barnet blir äldre och rör sig längre och längre sträckor från hemmet.

Behovet av olika typer av träffpunkter eller mötesplatser förändras också. Det lilla barnet går till lekplatsen alldeles i närheten av hemmet, det mellanstora barnet behöver en bollspelsplan och en plats att åka inlines eller skateboard på medan tonåringen efterfrågar helt andra mötesplatser.

Närmiljön har stor betydelse för barnet och denna miljö har oftast helt planerats av och för

den vuxnes behov, förutom särskilda platser avsedda för barn.

För många barn har trafiken särskilt stor betydelse för hur de upplever tryggheten i sin närmiljö. Både barn och föräldrar känner sig ofta oroliga när barn ensamma ska röra sig trafiken. Trafiken är ofta begränsande för barnens fria rörlighet. Hur bostäder, skolor, sporthallar, grönområden osv är placerade i förhållande till varandra och hur man kan röra sig mellan dessa är av avgörande betydelse för barns och ungas möjligheter att röra sig fritt.

Följande artikel om förhållandet mellan barns färd sätt och föräldrarnas tillit till staden och dess miljö är en beskrivning av ett forskningsprojekt som bedrivs på Lunds tekniska högskola.

Barns färdstätt och föräldrars tillit till

Maria Johansson, Tekn Dr, Miljöpsykologiska Enheten, Lunds Tekniska Högskola, Lund

Barns färdstätt

Barn i I-länder skjutsas allt oftare med bil av sina föräldrar istället för att gå på egen hand, både till skolan och på fritiden (European Commission, 2002; Gatersleben et al., 2001; Prezza, 2002; Tranter & Pawson, 2001). Utvecklingen uppmärksammades först av Hillman och kollegor (1993) som fann att andelen 7–9-åringar som tilläts att gå själva till skolan i England minskat från runt 80 procent 1971 till cirka 15 procent 1990. Barn i de nordiska länderna har större frihet att röra sig på egen hand, men även här finns en trend att oftare skjutsas barnen med bil (Björklid, 2001). Undersökningar i Stockholm och Lund visar att omkring 15 procent av lågstadiet barnen vanligtvis skjutsas med bil till skolan. Betydligt fler barn åker bil till och från sina fritidsaktiviteter (Heurlin-Norinder, 1997; Trivector Infor-

mation, 1999). Många föräldrar ser det som särskilt svårt att avstå från att köra bil till barnens fritidsaktiviteter (Tillberg, 2001). Bilresorna medför negativa konsekvenser inte bara för miljön utan också för barnens egen hälsa och utveckling (European Commission, 2002).

Vi undersöker i ett tvärkulturellt forskningsprojekt vilken betydelse föräldrars tillit eller bristande tillit till stadsmiljön har för barnens färdstätt. Tilliten innefattar både tillit till den fysiska omgivningen och till människorna som finns där (McKehnie, 1977; Omodei & McLennan, 2000; Ross & Joon Jang, 2000). I syfte att identifiera olika aspekter av tillit genomfördes gruppdiskussioner med 37 föräldrar i Lund och Malmö och 35 föräldrar i Guildford och Oxford i England med minst ett barn mellan 7 och 12 år. Alla grupperna utgick ifrån samma diskussions-

punkter. Dessa var: barnens resmål och transportmedelsval för resorna, föräldrarnas skäl till att följa eller skjutsa sina barn, föräldrarnas tankar kring den generella tendensen till att skjutsa barn med bil och en trygg stadsmiljö. Innehållet i diskussionerna har analyserats kvalitativt och organiserats kring centrala teman (Patton, 1990; Krueger, 1998).

Föräldrars oro

Ett grundläggande tema var föräldrarnas oro för att det skulle hända deras barn något. Oron finns där ständigt även om den ofta är omedveten, så kallad omsorgsoro (Elvin-Nowak, 2001). Oron kom tydligt till uttryck i samband med barnens resor. Föräldrarna valde därför färd sätt som de upplevde som trygga och säkra för sitt barn. Generellt sett beskrev föräldrarna det som tryggast att själva skjutsa barnen med bil och som otryggast att låta barnen gå eller cykla på egen hand. Vilket eller vilka färd sätt som upplevdes som trygga för det egna barnet berodde delvis på barnets ålder, mognad och kön. I det här sammanhanget resonerade föräldrarna kring hur lätt barnet hade att hitta vägen på egen hand, vilka erfarenheter och färdigheter barnet hade av att cykla eller åka buss och vilken vana barnet hade att hantera stadsmiljöer både avseende trafiken och människorna där. Det vill säga hur "streetwise" eller på svenska "gatsmarta" barnen var. Föräldrar beskrev även ett samspel mellan sin egen oro och barnets preferenser för ett visst färd sätt.

Tilliten till människor i omgivningen

Föräldrarnas trygghetsupplevelse av en specifik stadsmiljö berodde både på miljöns fysiska utformning och på människorna som rörde sig där. Många av föräldrarna beskrev att de känner sig otrygga med att låta barnen förflytta sig på egen hand eftersom bilister och cyklister inte tar tillräcklig hänsyn till barn i trafiken. Föräldrarna oroade sig också för att ungdomsgång, drog-påverkade och psykiskt sjuka personer samt pedofiler skulle skada eller göra deras barn illa.

Foto: David Sellers

Om något skulle inträffa fanns det föräldrar som var tveksamma till att någon annan vuxen skulle ingripa och hjälpa deras barn.

Trafikmiljön

Trafikmängden och utformningen av gång- och cykelbanor var viktiga aspekter för den upplevda tryggheten. Föräldrarna menade att de begränsar sina barns frihet att röra sig på egen hand på grund av vägar med mycket trafik eller höga hastigheter. Barnen ansågs som särskilt utsatta när de måste korsa vägar. Parkerade bilar och buskar som skymmer sikten togs upp som ett särskilt problem. Signalreglerade övergångsställen beskrevs som säkrare än oreglerade, men ofta inte som tillräckligt säkra för att barnen skulle få gå själva. Både gångbroar och tunnlar sågs som trafiksäkrare alternativ.

Fortsättning nästa sida

Foto: Pierre Wenz

Föräldrarna menade att trottoarer endast är säkra om de är breda och välunderhållna samt tydligt separerade från cykelbanor. En målad skiljelinje sågs som otillräckligt. Föräldrarna önskade att cykelbanorna var sammanhängande och tydligt separerade från körbanorna. Cyklisterna får inte plötsligt ledas ut i trafiken. Samtidigt upplevde föräldrarna helt trafikseparerade gång- och cykelbanor utan översyn från vägar eller kringliggande bostäder som otrygga med tanke på främlingar. Föräldrarnas känsla av otrygghet var starkare när gång- och cykelbanorna omgärdas av buskage eller är dåligt upplysta. I det här sammanhanget beskrev föräldrarna många gångtunnlar som otrygga.

Underhåll och sammanhållning i bostadsområdet

Föräldrarnas oro för att främlingar ska skada deras barn relaterade till hur väl stadsmiljön underhålls. Prydliga och välskötta bostadsområden upplevdes som tryggare, medan skräp, klotter, graffiti och vandalisering hade motsatt verkan. Spår av missbruk såsom tomma spritflaskor och

kanyler längs barnens färdväg gjorde att en del föräldrar valde att skjutsa sina barn. Föräldrarna uppmärksammade särskilt underhåll av platser där barn leker, t ex skolgårdar, lekplatser och grönområden samt ytor runt kvartersbutiker. Oavsett graden av underhåll menade föräldrarna att bostadsområden där det finns en känsla av samhörighet mellan de boende var tryggare för barnen. Det finns då vuxna som barnen känner och som föräldrarna trodde skulle ingripa om det hände deras barn något.

Föräldrarnas uppfattning av trafikmiljön och bostadsområden varierade med deras egna referensramar och tidigare erfarenheter. Ett och samma område kunde upplevas som tryggt för ett barn i en familj som tidigare bott i ett område med mer trafik och sociala problem, men som otryggt för ett barn i en familj som flyttat dit från ett lugnt och trafikseparerat område.

Föräldrarnas upplevelse varierade också med tiden på dygnet. Generellt sett upplevdes både bostadsområden och trafikmiljöer som tryggare för barnen när det var ljus ute än under dygnets mörka timmar.

Tre dimensioner av tillit

Med utgångspunkt från diskussionerna formulerades en enkät om tillit och transportmedelsval. En preliminär version har besvarats av 110 svenska föräldrar med barn i åldrarna 6 till 12 år. Olika aspekter av tillit behandlades med ett 30-tal påståenden om miljön och människor. Föräldrarna ombads markera hur eniga de var med vart och ett av dem. I den statistiska analysen av svaren kunde tre olika dimensioner av tillit identifieras. Den första handlade om tillit till den fysiska miljön. Tillit uttrycktes t ex genom att föräldern kände sig trygg med att låta barnet leka utom synhåll från bostaden och att barnet tilläts gå själv längs ensliga gång- eller cykelstigar. Den andra dimensionen beskrev tillit till främmande människor, såväl barn, ungdomar som vuxna. Den tredje dimensionen uttryckte tillit till trafikanter, såsom upplevd hänsyn från bilister, cyklister och yrkeschaufförer. För varje dimension lades svaren samman till index som kunde variera mellan ett (låg tillit) och fyra (hög tillit). Föräldrarnas tillit till stadsmiljön var låg. Tilliten till den fysiska miljön (medelvärde 1.57) var signifikant lägre än tilliten till trafikanter och främningar (medelvärden 1.91 respektive 2.02).

Tilliten i ett helhetsperspektiv

Föräldrarnas oro för barnens välbefinnande och tillit till stadsmiljöer är en av många aspekter som tycks ha betydelse för val av färd sätt för barnens resor. Några andra faktorer som togs upp i diskussionerna var tillgången till bil, avstånd, väderlek samt olika tidsaspekter. I huvudstudien kommer vi att testa hur viktiga de tre tillitsdimensionerna är för svenska och engelska föräldrars transportmedelsval i förhållande till andra faktorer. Utgångspunkten är en miljöpsykologisk modell som tar ett helhetsperspektiv på samspelet mellan människan och miljön (Küller, 1991). Det aktuella forskningsprojektet tar enbart ett föräldraperspektiv på tilliten, men i planerings-sammanhang bör det kombineras med barnens egna upplevelser (Davis, 2001). Idag läggs stor vikt på att planera trafiksäkra miljöer. En erfarenhet från de här studierna är att föräldrars upplevelse av sociala faror också måste tas i beaktning, detta gäller även i Sverige. Om det inte görs, riskerar vi att skapa nya barriärer både för barns möjligheter att förflytta sig på egen hand och för mer miljövänliga transportmedelsval inom stadsmiljöer.

Referenser

- Björklid, P. (2001). Rätten till staden – barnens eller bilens? In L. Nyström & M. Lundström (Eds.), *Barn i stan? Om barns tillgång till stadsbygd* (pp.93-103). Karlskrona: Stadsmiljörådet.
- Davis, A. (2001). Getting around: Listening to children's views. *Proceedings of the Institution of Civil Engineers. Municipal Engineer* 145, 2, 191-194.
- Elvin-Nowak, Y. (2001). Barn finns, syns och märks In L. Nyström & M. Lundström (Eds.), *Barn i stan? Om barns tillgång till stadsbygd* (pp.6 1-72). Karlskrona: Stadsmiljörådet.
- European Commission (2002). *Kids on the move*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Commission.
- Gatersleben, B., Leach, R. & Uzzell, D. (2001). Travel to school. Studying and reporting walking and cycling to school in four junior and one secondary school in Ash, Surrey. Guildford: University of Surrey, Department of Psychology.
- Heurlin-Norinder, M. (1997). Hur kom du till skolan idag? En enkätstudie kring barns rörelsefrihet i fyra bostadsområden. Stockholm: Lärarhögskolan, Institutionen för Pedagogik.
- Hillman, M. (1993). *Children, Transport and the Quality of Life*. London: The Policy Studies Institute.
- Krueger, R. (1998). *Analyzing and reporting focus groups results*. Focus group kit 6. Thousand Oaks: Sage publications.
- Küller, R. (1991). Environmental assessment from a neuropsychological perspective. In T. Gärling & G. W. Evans (Eds.), *Environment, cognition and action: An integrated approach*, (pp. 111-147). Oxford: Oxford University Press.
- McKehnie, G. E. (1977). The environmental response inventory in application. *Environment & Behavior*, 9 (2), 255-276.
- Omodei, M. M., & McLennan, J. (2000). Conceptualizing and measuring global interpersonal mistrust-trust. *The Journal of Social Psychology*, 140 (3), 279-294.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Newbury park: Sage Publications.
- Ross, C. E. & Joon Jang, S. (2000). Neighbourhood disorder, fear and mistrust: The buffering role of social ties with neighbours. *American Journal of Psychology*, 28 (4), 401-420.
- Prezza, M. (2002). Children's independent mobility in Italy: A synthesis of research. In R. G. Mira, J. M. S. Cameselle & J. R. Martinez (Eds.), *Culture, quality of life and globalization*. Proceedings of 17th conference of the International Association for People-Environment Studies (pp.720-721). Spain, Coruna: Associacon Galega.
- Tillberg, K. (2001). Barnfamiljers dagliga fritidsresor i bilsamhället – ett tidspussel med geografiska och konsumtionsvariationer. *Geografiska Regionstudier* nr 43. Uppsala: Uppsala Universitet.
- Tranter, P. & Pawson, E. (2001). Children's access to local environments: a case-study of Christchurch, New Zealand. *Local Environment*, 6 (1), 27-48.
- Trivector Information AB (1999). *Gå och cykla till skolan*. En redovisning av resultaten från enkäten genomförd vid samtliga lågstadieskolor i Lunds kommun våren 1999. Lund: Lunds Kommun.

Pröva konsekvenserna för barnets bästa!

Med konsekvensbeskrivningar försöker man göra en samlad bedömning av vilken inverkan planens genomförande medför på ett visst område. Genom att tänka efter före minskas risken för beslut med oönskade effekter.

I dag ställs krav på att hänsyn ska tas till fler områden än bara till miljön i planering. I Plan- och bygglagen ställs krav på att upprätta en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) eller att göra en bedömning av vilka sociala, ekonomiska och miljömässiga konsekvenser en översiktsplan får.

Barnkonsekvensanalyser (BKA) är en metod för att pröva och systematiskt redovisa för att barns bästa tagits i beaktande i beslut som rör barn. Man gör en BKA genom att fastställa ett orsakssamband, tänka efter före och pröva vad som är bäst för barnet/barnen. Barnkonsekvensanalyser kan med fördel tillämpas även i samhälls- och trafikplaneringen, separat eller inkluderat i de sociala konsekvensbeskrivningarna. Det är i alla fall viktigt att man tar reda på och redovisar vilka effekter planarbetet får för barn och unga.

Syftet med barnkonsekvensanalyser är att få ett bättre beslutsunderlag! Barnkonventionen (artikel 3) ställer krav på att barnets bästa beaktas i alla beslut som rör barn. Enligt konventionen ska barnens situation, behov och intressen ska väga tungt. Detta innebär inte att barnets bästa alltid ska väga tyngst. I bland kan det bli en mot-sättning till ett mer övergripande samhällsintresse eller till andra gruppers behov/intressen. Ofta handlar det om ekonomiska resurser. I de fall man låter andra intressen väga tyngre, krävs att myndigheter kan visa en sammanvägning av relevanta intressen. Beslut kan således innehålla två ställningstaganden: en bedömning av vad som är bäst för barn och unga samt en avvägning mot andra intressen. I de fall man inte kan genomföra det som är bäst för barn och unga, ska man redovisa vilka konsekvenser beslutet kan få samt ev. besluta om kompenserande åtgärder.

Foto: Inger Sellers

Vem vet vad som är barns bästa?

I Barnkonventionen hittar man bra vägledning för att avgöra vad som är barnets bästa. Det finns dock ingen fastställd definition av vad som är barnets bästa. Barnombudsmannen har utvecklat en modell för barnkonsekvensanalys och tar upp följande värderingsgrunder som analysen ska grunda sig på:

- Lagstiftning – riktlinjer i styrdokument, politiska mål. I bedömningen utgår man givetvis från de mål som kommunen har uppsatt avseende t ex miljö, hälsa, trygghet, trafiksäkerhet, tillgänglighet men även avseende barns bästa.
- Kunskap (kartläggningar), vetenskaplig fakta, tidigare erfarenheter
- Barnkonventionen
- Fråga berörda barn och ungdomar

Användandet av BKA i den fysiska planeringen är fortfarande outvecklat. Ett gott exempel är Vägverkets arbete med BKA av vägprojekt.

Foto: Inger Sellers

Litteraturtips

Unga är också medborgare – om barns och ungdomars inflytande i planeringen, Boverket 2000

Att känna sin stad – barn och ungdomar upptäcker sin närmiljö, Mats Lundström och Maria Nordström, Stadsmiljörådet 2001.

Barn i stan? – om barns tillgång till stadsbygden, Stadsmiljörådet 2001

Trafik, miljö och samhällsplanering – ger fakta och exempel på studier i närsamhället, Vägverket och Skolverket 2000

Barn dricker ikke caffè latte – om barn i by, Erika Jahr (red), Norsk form

Nycklar till inflytande, Ungdomsstyrelsen

Upp till 18, Barnombudsmannen 2001

Låt oss vara med, Bodil Rasmusson

Vadå stad? Westermark, Nilsson och Bosrup i samarbete med Stadsbyggnadskontoret i Malmö 2001

Barns och ungdomars medverkan i översiktsplaneprocessen, Stadsbyggnadskontoret Helsingborg 2002-04-08

Båda är bäst, typ – rapport från barnens myndighet, Barnombudsmannen 2001

Mänskliga rättigheter för barn – ett informationsmaterial om FN:s konvention om barnets rättigheter, BO 1999

Barnets bästa – från vision till verklighet, Barnombudsmannen 2001

Konventionen om barnets rättigheter, Thomas Hammarberg, UDinfo 2000

Med barnkonventionen som karta och kompass i kommuner och landsting, Barnombudsmannen 2001

Närsamhället Barnens livsmiljö – trafikundervisning på nytt sätt Vägverket Region Skåne 2000

Goda hus smakar hallon, Jag vill bo i en svamp annars får jag kramp, Bor i en bleckburk – arbetshäften om samhällsplanering och byggnadskultur för grundskolan, Boverket 1992–1993

Checklista

för barnperspektivet i fysisk planering

En checklista att använda i arbetet med att ta fram en översiktsplan, en fördjupad översiktsplan eller en detaljplan.

Avsikten med denna checklista är att den ska vara ett verktyg i planarbetet för att säkerställa barns och ungas perspektiv och inflytande. Den är säkert inte heltäckande, men är en grund att vidareutveckla i varje kommun. En del frågor passar bättre för översiktsplanen eller den fördjupade

översiktsplanen, en del kanske lite bättre för detaljplanen. En del frågeställningar i checklistan kan också användas som grund för att utveckla en barnkonsekvensanalys som passar för fysisk planering.

	Ja	Nej
Grundläggande förutsättningar		
Berörs barn och/eller ungdomar av den aktuella planen?	☐	☐
Måldokument och organisatoriska förutsättningar		
Finns ett kommunövergripande handlingsprogram, policydokument eller liknande som anger mål och riktlinjer för kommunens barn- och ungdomsverksamhet i enlighet med FN:s barnkonvention?	☐	☐
Kan något/några av dessa mål och riktlinjer bilda utgångspunkt för planarbetet?	☐	☐
Finns organisatoriska former för tvärsektorieell samverkan i barn- och ungdomsfrågor?	☐	☐
Kan befintliga grupper användas för diskussion och samarbete kring den aktuella planen?	☐	☐
Finns det skäl att bilda en ny samverkansgrupp?	☐	☐
Delaktighet och inflytande		
Finns former för barns och ungas delaktighet och inflytande i kommunen som t ex ungdomsråd?	☐	☐
Kan detta eller andra råd (t ex skolornas elevråd) och grupper användas som remissinstanser och samarbetspartners i planprocessen?	☐	☐
Kan barn och unga inbjudas till att bli delaktiga i den ordinarie samrådsprocessen eller behövs nya former för att tillgodose barns och ungas rätt till delaktighet och inflytande?	☐	☐
Kan nya metoder användas för att göra barnen och de unga delaktiga i framtagandet av planförslaget, som t ex framtidsverkstad, framtidsscenarioer, enkäter m.m?	☐	☐
Finns former för att inhämta synpunkter från föräldrar till de små barnen?	☐	☐

Ja Nej

Planeringsunderlag

Har statistik och prognoser tagits fram som visar relevanta faktorer som t ex

– befolkningsammansättning utifrån kön, ålder och utländsk bakgrund,	☐	☐
– hushållssammansättning,	☐	☐
– inkomst,	☐	☐
– socialbidrag,	☐	☐
– brottslighet?	☐	☐

Har kartläggningar gjorts av t ex

– barnens rörelsemönster till/från skolan/förskolan och till/från fritidsaktiviteter,	☐	☐
– mötesplatser, naturområden, gömställen, viloplatser, lekställen m.m. som är viktiga för barn och unga,	☐	☐
– olycks- och hälsorisker i området,	☐	☐
– trygga/otrygga platser,	☐	☐
– vägar och gång- och cykelleder?	☐	☐

Har barnen, ungdomarna och/eller föräldrarna varit delaktiga i kartläggningen?

Finns det behov av att initiera ytterligare kartläggning?

Finns kunskap om vilken service som finns tillgänglig för barnen, ungdomarna och barnfamiljerna som t ex

– förskolor och skolor,	☐	☐
– fritidshem och fritidsgårdar,	☐	☐
– fritidsanläggningar som t ex bad och idrottsplatser,	☐	☐
– bibliotek,	☐	☐
– kollektivtrafik,	☐	☐
– gång- och cykelvägar,	☐	☐
– lekplatser,	☐	☐
– grönområden och parker	☐	☐

Finns kunskap om vilket behov av service som behöver tillgodoses i nybebyggelse?

Barnperspektivet i planförslaget

Har barns och ungas uppfattningar, särskilda behov och rättigheter i enlighet med barnkonventionen beaktats i planförslaget?

Görs en särskild barnkonsekvensanalys av förslaget?

Är barnperspektivet dokumenterat i planhandlingarna?

Länsstyrelsen vill med denna skrift fokusera på barnperspektivet i den fysiska planeringen. Den är avsedd att vara en inspiration för alla som arbetar med kommunal fysisk planering.

I slutet finns en checklista. Ta nytta av den, som ett hjälpmedel och stöd i det praktiska arbetet.